

Bezpečná a udržitelná doprava jako psychologické téma

Řidiči osobních i nákladních vozidel, řidiči kolejových vozidel, motocyklisti, cyklisti, chodci – ti všichni způsobují dopravní nehody.

Ve většině případů je jejich primární příčinou nesprávné chování v dopravním provozu; příčiny fyzického původu mají až sekundární a terciární význam.

Mobilita se bohužel pojí se zraněními a úmrtími a s výraznými finančními ztrátami. EU si stanovila cíl snížit do roku 2010 počet úmrtí v dopravě o 50%, čímž by se podařilo zachránit 20 000 životů.

Ze všech teorií a modelů zabývajících se problematikou řízení dopravních prostředků vyplývá, že chování řidičů je hlavním faktorem, který se podílí na vzniku nehod. Objektivní epidemiologická a experimentální zjištění prokazatelně ukazují, že realita odpovídá teorii.

Lidské chování, ať už „normální“ či „deviantní“, je možné vysvětlovat, individuálně posuzovat a měnit psychologickými prostředky. Psychologové mají vypracován konceptuální rámec a nástroje, jejichž prostřednictvím jsou schopni:

- školit řidiče a další účastníky silničního provozu
- provádět individuální posouzení řidičů a na jejich základě pak určovat optimální způsoby, jak jim pomoci bezpečněji řídit
- radit řidičům jak obnovit jejich řidičskou způsobilost
- provádět rehabilitaci řidičů, jimž bylo odebráno řidičské oprávnění v důsledku jejich řízení pod vlivem alkoholu nebo jiných návykových látek nebo kteří opakovaně překračují povolenou rychlost nebo se dopouštějí jiných dopravních přestupků
- poskytovat poradenství legislativním a správním orgánům, soudům a dopravním podnikům při hledání způsobů udělování nebo opětovného udělování řidičských oprávnění na základě uplatňování zásad individuální spravedlnosti, tj. uplatňování individuálně opodstatněných způsobů sloužících k prevenci zranění, úmrtí a dalších negativních dopadů na úrovni jednotlivce i společnosti.

Evaluace těchto postupů prokázala jejich úspěšnost při řešení problematiky bezpečnosti v dopravě. Pomáhají zajišťovat odpovídající kvalitu života řidičů a společnost je jejich prostřednictvím schopna provozovat bezpečné dopravní systémy.

Jedním z příkladů takových opatření jsou blokové systémy *Alcolock*, jež jsou v rostoucí míře zaváděny na celém světě. Ze závěrů nejnovějších evaluačních studií vyplývá, že využívání těchto zařízení má optimální výsledky v kombinaci s psychologickými a rehabilitačními intervencemi. V mnoha evropských zemích byly zavedeny rehabilitační programy, z nichž některé jsou úspěšně realizovány již více než 20 let.

Zatímco vědecká obec si je dobře vědoma skutečnosti, že lidské chování představuje hlavní zdroj příčin vzniku dopravních nehod, nositelé rozhodovacích pravomocí se často spoléhají na koncepty, které dostatečně nezohledňují prvek lidského faktoru.

Psychologové představují profesní skupinu, která nabízí podporu v následujících oblastech:

- Dopravní pedagogika a poznatky z oboru psychologie
- Mladí řidiči
- Koncepce infrastruktury
- Psychologické poradenství a intervence v rámci procesu udělování řidičských oprávnění
- Rehabilitace řidičů
- Řidiči ve vysokém věku
- Spolupráce na navrhování palubních asistenčních systémů pro řidiče
- Preferovaný modus a udržitelnost dopravy

Evropští dopravní psychologové provedli příslušný výzkum, jehož výstupem jsou systematické poznatky o primární a sekundární prevenci dopravních nehod. Bohužel jen malá část tohoto výzkumu se setkala s podporou či odezvou na straně Evropské unie. Například ve většině příspěvků prezentovaných v rámci symposia *Fitness-to-Drive* konaného v Bruselu v květnu 2005 nebyla dostatečně zohledněna role lidského chování, a naopak přeceňovány zde byly faktory technické a zdravotní. Je zjevně nutné věnovat pozornost zkoumání kombinovaných účinků fyzických i duševních/psychologických příčin deviantního chování v dopravě. Například z výsledků výzkumu prezentovaného pracovní skupinou pro problematiku epilepsie jednoznačně vyplynulo, že vedle provádění epidemiologických studií nutných k získávání příslušných dat o relativních rizicích výskytu onemocnění je rovněž nutné mapovat relativní rizikovost psychologických faktorů.

S ohledem na výše uvedené je tedy zapotřebí mnohem intenzivněji zkoumat dopady kombinovaných opatření, spíše než jen izolovaně vyhodnocovat programy zaměřující se na řešení jednoho konkrétního faktoru.

Evropské unii bylo proto předloženo doporučení na zřízení expertní skupiny psychologů a dalších odborníků a vědců, jejichž pracovní a výzkumná orientace souvisí s oblastí studia lidského chování. Tato expertní skupina by měla působit jako stálý poradní orgán podílející se na zvyšování bezpečnosti v dopravě. Tato skupina bude moci předkládat návrhy na zajišťování průběžného šíření příkladů dobré praxe z oblasti dopravní psychologie napříč všemi zeměmi EU a významně tak přispívat k plnění cílů Komise v oblasti bezpečnosti i udržitelnosti dopravy.